

[illegible]

KUTATÁS A SZUVERENITÁS- VÉDELMI TÖRVÉNY HATÁSAIRÓL

KÉSZÜLT A

**MAGYAR
HELSINKI
BIZOTTSÁG**

VALAMINT A

MEGBÍZÁSÁBÓL

BUDAPEST,

2025. 02. 12.

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	4
Általános vélemények a Szuverenitásvédelmi Hivatalról	5
A Hivatal és a törvény hatása a felkeresett szervezetekre	5
A Hivatal és a törvény hatása a hazai civil szektorra	9
A Hivatal jövőbeli tevékenységéről	10

BEVEZETÉS

Ebben a rövid kutatási jelentésben a Szuverenitásvédelmi Hivatal (és a szuverenitásvédelmi törvény) kapcsán készült interjúk fő tapasztalatairól olvashatnak. A jelentés szerzője azokra az interjúkra támaszkodott, amelyeket összesen 10 hazai civil szervezeti képviselővel készített el. Az online beszélgetéseken olyan interjúalanyok vettek részt, akik úgy gondolták: az általuk képviselt szervezetre valamilyen módon hatással volt a Hivatal létrehozása. A vizsgálat megrendelőivel történt egyeztetést követően a lehetséges hatások körét szélesen értelmeztük; a munkatársak jóllétében, a szervezeti működésben, forrásteremtésben, stratégiaalkotásban, társadalmi bázisépítésben, az új munkatársak toborzásában vagy éppen a kommunikációban bekövetkezett változás már elegendő volt ahhoz, hogy egy interjúra sor kerüljön. A rekrutáció során arra törekedtünk, hogy Budapesten (5 db) és vidéken bejegyezett szervezetekhez (5 db) is eljussunk. Olyan interjúalanyokat is kerestünk, akik jelöltállító civil szervezeteket képviseltek. További cél volt, hogy kisebb és nagyobb civileket is megszólaltassunk. Így a mintába bekerültek olyanok, akik önszerveződő, informális (tehát szervezeti keretekkel nem rendelkező) csoportot képviseltek, ahol a bevétel kifejezetten alacsony és az aktív tagok száma mindössze néhány fő. De megosztották véleményüket olyanok is, akiknél kiépített szervezeti struktúra, magas és előre jól tervezhető bevétel mellett a bejelentett munkatársak száma jóval magasabb volt.

Fontos hangsúlyozni: a leírtak alapján nem következtethetünk arra, hogy a jelentésben leírt hatások pontosan hány civil szervezetet érintettek Magyarországon. Erre a kvalitatív terepmunka alacsony elemszáma miatt nincs lehetőségünk. Azt azonban állíthatjuk, hogy a Hivatal létrejöttének köszönhetően a bemutatott hatások (a hazai civil szervezetek egy részénél) biztosan érvényesültek.

ÁLTALÁNOS VÉLEMÉNYEK A SZUVERENITÁSVÉDELMI HIVATALRÓL

Általánosnak tekinthető vélemény szerint Magyarországon már évek óta zajlik az a folyamat, amelynek keretében a kormánypárt szisztematikusan törekszik a vele szemben kritikus civil szervezetek visszaszorítására, elhallgattatására. Mindez az Ökotárs Alapítványnál történt rendőri intézkedéssel indult el 2014-ben. Az azóta kiépített, a kormánypárti narratívát megjelenítő médiabirodalom a támadásokat folytatta, újra és újra megalapozatlan vádakkal támadva a hazai civil szektor egy részét. Többen úgy gondolták, hogy ennek a folyamatnak a részét képezik a civilek gazdálkodásának a törvényességével kapcsolatos állami számvevőszéki vizsgálatok is. A Szuverenitásvédelmi Hivatal létrehozása ebbe a civilelles intőzkedéssorozatba illeszkedik be. Interjúalanyaink szerint a Hivatal elsődleges célja a civilek lejáratása, megfélemlítése, ellehetetlenítése és ezáltal a kritikus hangok elnémítása. Mindezt a Hivatal 1) az általa lebonyolítható vizsgálatok elrettentő erejével, 2) az azokhoz kapcsolódó jogkörök és következmények pontos törvényi meghatározásának hiányával (így a bizonytalanság fokozásával), valamint 3) a kormányzati médiabirodalommal szoros együttműködésben megvalósított támadásokkal éri el.

A HIVATAL ÉS A TÖRVÉNY HATÁSA A FELKERESETT SZERVEZETEKRE

Interjúalanyaink a Szuverenitásvédelmi Hivatal létrehozása kapcsán szinte kizárólag negatív hatásokról számoltak be. Tipikusnak tekinthető az a vélemény, amely szerint kiemelt figyelmet kell fordítani arra, hogy egy hazai civil szervezet kitől kér és fogad el **pénzügyi támogatást**. A törvény megszületése óta

ugyanis veszélyes lehet, ha valakinek külföldhöz köthető anyagi forrásai vannak. Ennek a veszélynek főleg a jelöltállító (tehát politikai munkát végző) szervezetek esetében van jelentősége, hiszen esetükben akár büntetőjogi következménye is lehet a külföldi finanszírozásnak. Ez a félelem magyarázza, hogy több általunk felkeresett jelöltállító szervezet (már megnyert) külföldi támogatást mondott vissza – annak érdekében, hogy a kitartó, hosszú ideig tartó munkával létrehozott kampány sikerességét ne veszélyeztesse egy esetleges hivatali vizsgálat.

A nem jelöltállító szervezetek esetében is megfogalmazódott, hogy a törvény megszületése óta nagyobb rizikója van a külföldinek tekinthető anyagi források felhasználásának. Ugyanis akár egy európai uniós, akár egy hazai nagykövetségtől érkező támogatás indokoltta tehet egy vizsgálatot a Szuverenitásvédelmi Hivatal részéről. Kifejezetten elrettentő erővel bír, hogy a feltételezések szerint egy ilyen vizsgálatra az adott civil szervezet lejárátását célzó kormányzati lejárató kampánnyal együtt kerül sor.

Fenti okok oda vezetnek, hogy a hazai civil szervezetek egy része úgy használ fel külföldhöz köthető pályázati forrásokat, hogy – fokozva a munkatársak félelemérzetét – azzal egy hivatali vizsgálatot kockáztat. Mások bizonyos forrásokról már eleve lemondanak, ezzel elkerülve az esetleges támadásokat. A potenciális támogatók (legyenek azok magánadományozók vagy szervezetek) egy része ráadásul elbizonytalanodik a tekintetben, hogy számára jelent-e bármilyen veszélyt (pl. adóhatósági vizsgálatot), ha anyagilag támogat egy civil szervezetet. A fenti okok miatt az érintett civil szervezetek bevétele – végeredményben működésüknek a hatékonysága – csökken.

A külföldi finanszírozással kapcsolatos óvatosság (elsősorban a forrásteremtéshez és a társadalmi bázis építéshez kapcsolódó) **kommunikációban** is megjelenik. Bizonyos szervezetek úgy gondolták, hogy jobb nem hírt adni külföldi forrásaikról vagy éppen nemzetközi szervezetekkel való együttműködésekről. Mások erőforrást fordítottak arra, hogy kommunikációjukban (elsősorban hirdetéseikben és hírlevelükben) jelezzék azokat a támogatási korlátozásokat és veszélyeket, amelyek a szuverenitásvédelmi törvényhez köthetők. Megint más a szervezet nyilvános rendezvényein fordított kiemelt figyelmet arra, hogy elkerülje a politikainak tekinthető állásfoglalást. Hiszen megítélése szerint az ilyen jellegű állásfoglalás akár a Szuverenitásvédelmi Hivatal vizsgálatához is vezethet. Érdeemes megemlíteni: többek szerint veszélyes lehet olyan véleményt nyilvánítani, ami nem egyezik meg a kormányzati állásponttal. Az ilyen jellegű kommunikáció ugyanis könnyen vezethet oda, hogy az adott szervezet a kormányzati támadás célkeresztjébe kerül; aminek egyik módja lehet egy szuverenitásvédelmi hivatali vizsgálat.

A felkeresett civil szervezetek **tevékenységében** lényegében nem okozott változást a törvény megszületése. Azaz az érintettek nem döntöttek úgy, hogy a Hivatal működése miatt más területen fejtenek ki aktivitást. Ezt a döntést a kutatás keretében felkeresett szervezeteken belül többször hosszas, a lehetséges veszélyek és következmények felmérését célzó beszélgetések alapozták meg.

Interjúalanyaink körében tipikusnak tekinthető az a vélemény, amely szerint a **társadalmi bázisépítés** komoly nehézségekbe ütközik a törvény megszületése óta. A külföldi finanszírozás vagy éppen a kormánykritikus kommunikáció ugyanis kiválthatja a Hivatal vizsgálódását, ami együtt jár a kormányzati médiabiro-

dalom lejárató kampányával. Ez azt eredményezi, hogy az állampolgárok jelentős részének – a manipulatív, valóságálapot nélkülöző, a lejáratást és az ellehetetlenítést célzó kormányzati médiakampánynak köszönhetően – negatív előfeltételezéseik lesznek az érintett civil szervezetekről. Így kisebb az esélye annak, hogy ezek az állampolgárok elköteleződjenek a civilek által képviselt társadalmi ügyek mellett és adományokkal, önkéntes munkával, nyilvános kiállással vagy éppen pro bono szolgáltatásokkal támogatókká váljanak. Összeségében elmondható, hogy a Hivatal célkeresztjébe kerülő civilek képessége a társadalmi bázisuk növelésére gyengül.

A civil szervezetek lejáratását célzó médiakampányok (amelyekben a Hivatalnak egyre inkább meghatározó szerepe van) más módon is megnehezítik a társadalmi bázisépítést. Az egyik interjúalanyunk arról számolt be, hogy egy hivatali vizsgálatról szóló hírt követően programjukon való részvételt mondtak le. Másvalaki a partneri kapcsolatok kiépítését látta nehezebbnek. Hiszen a Hivatal célkeresztjébe került szervezetekkel való együttműködés a partnerek számára is kockázatos; ezek a partnerek állami támogatástól eshetnek el és/vagy lejárató kampány áldozatai lehetnek. Megint más azt tapasztalta, hogy az általa képviselt szervezet előre rögzített programjait a különböző helyszínek visszamondják. A felmondás (informális) indoklásában esetenként olyan panelek jelentek meg, amelyek a Szuverenitásvédelmi Hivatal vizsgálatával együtt zajló kormányzati lejárató kampányban is visszaköszöntek.

A Hivatal létrejöttének további hatása van a **belső erőforrások felhasználására**. Interjúalanyaink visszajelzései szerint az általuk képviselt szervezetek több időt és energiát fordítanak

- jogi szaksegítségre (ezzel jobban megismerve a szuverenitásvédelmi törvény előírásait),
- egy esetleges vizsgálatra való felkészülésre (pl. kockázatelemzés elvégzésével vagy kommunikációs stratégia kialakításával),
- meglévő gyakorlataik módosítására (legyen szó kommunikációról vagy bevételi struktúráról),
- arra, hogy reagáljanak a munkatársak által megfogalmazott aggodalmakra, félelemérzetre.

Ez utóbbi témakör kapcsán fontos jelezni, hogy a szuverenitásvédelmi törvény okozta félelemérzet, az esetleges hivatali vizsgálat (és az azzal együtt potenciálisan megvalósuló lejárató kampány) okozta stressz **mentális terhet** jelent a felkeresett interjúalanyok és munkatársaik részére. A félelmeket a jövőbeli lehetséges változások is táplálják; többen tartanak attól, hogy a Hivatal jogköre bővül és a civilek elleni támadások fokozódni fognak.

A hatások nevesítése során interjúalanyaink néhány pozitívumot is említettek. Több szervezet esetében érezhetővé, kézzelfoghatóvá vált az (akár anyagi támogatásban manifesztálódó) szolidaritás akkor, amikor hivatali vizsgálat indult ellenük. Ezek a pozitív hatások azonban eltörpülnek a fejezetben már bemutatott negatív következmények mellett.

A HIVATAL ÉS A TÖRVÉNY HATÁSA A HAZAI CIVIL SEKTORRA

A korábbi fejezetben bemutatott hatások többsége a hazai civil szektor tekintetében is megfigyelhető interjúalanyaink visszajelzése szerint. Beszélgetőtársaink úgy gondolták, hogy a hazai civil szektor (kormánykritikus része) kevesebb forráshoz

jut hozzá amiatt, mert az érintettek a Hivatal vizsgálatától és a lejáratástól való félelmük miatt külföldi finanszírozásukat megszüntetik vagy korlátozzák. A folyamatos fenyegetettségérzet okozta stressz (főleg a jelöltállító szervezetek esetében) mentális terhet jelent az érintett civil szervezeti munkatársak számára. Interjúalanyaink szerint vannak olyan szervezetek, amelyek bizonyos tevékenységekről lemondanak, kormánykritikus kommunikációjukat pedig korlátozzák. Mindeközben a civil szektoron belüli megosztottság egyre inkább jelen van; a kormányzat által elfogadott és támogatott és a kritikus civilek két, egymástól jól elkülöníthető csoportba kerültek, amelyek között nincs kommunikáció és együttműködés.

A HIVATAL JÖVŐBELI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

A várakozások szerint a Szuverenitásvédelmi Hivatal a jövőben még aktívabb lesz; azaz több támadásra készülhetnek a kormánykritikus civil szervezetek. Többben számítanak új jogszabályokra, a jogkör kiterjesztésére úgy, hogy akár büntetőeljárásokat (vagy szabálysértési eljárásokat) is indíthat majd a Hivatal. A visszajelzések szerint egyre nehezebbé válik a társadalmi bázisépítés, emellett szükséges lesz kommunikációs stratégiával készülni a lejárató kampányokra. Emellett az érintetteknek egyre inkább meg kell fontolnia, hogy milyen jellegű támogatásokra támaszkodnak, mert bizonyos (külföldi, EU-s, vagy akár hazai nagykövetségekhez köthető) források esetén 1) növekszik a támadás kockázata, 2) egyúttal csökken azoknak a hazai partnereknek száma, akiket ilyen jellegű együttműködésekbe be lehet majd vonni. A kisebb érdekérvényesítő képességgel rendelkező (főleg vidéken működő) civilek mozgástere várhatóan beszűkül; a kormányzat számára nem elfogadható társadalmi témákat (elsősorban női jogok, LMBTQ, emberi jogok) egyre kevesebb szervezet fogja képviselni Magyarországon.